

Jazyková úprava textu se řídí kritickými a edičními zásadami pro vydávání novočeských autorů, vypracovanými v České akademii věd a umění, a přihlíží k praxi Národní knihovny. Pravopis domácích a zdomácnělých slov se upravuje podle dnešní normy, pokud se tím nemění zvuková stránka textu nebo archaisující záměr autorův. Zřejmé tiskové chyby se opravují.

Píšeme na př. *čtorthodinu* místo čtvrt hodinu, *jemnostpaní* m. jemnost paní, *vykrystalisovaný* m. vykristalisovaný, ale neměníme *ryzý* na *ryzí*, neboť u Nerudy jde o adjektivum *ryzý* — *ryzá* — *ryzé*; neměníme 7. množ. *přátely* vzhledem k 4. množ. *přátely*, podobně ponecháváme *-y* ve vazbách jako *známe samy sebe* (zájmeno *sám* je ve 4. pádě), neboť bychom jinak musili měnit *sama sebe* na *sám sebe* a *samu sebe* na *sama sebe*.

Píšeme *Václav* m. *Vácslav*, *zbásnil* m. *sbásnil*, *smočil* m. *zmočil*, *zřítiti* m. *sřítiti*, ale ponecháváme *súčastniti se*, *sesílil*, *seslovanštějí*, *súrodnění*, *sežloutlá*, *seškandalisujem*, *frančtina*, abychom neporušovali zvukově Nerudův text, dále ponecháváme kolísání z pravé strany, s obou stran; místo *zpomínka* píšeme *vzpomínka*, m. *zmáhá se* *vzmáhá se*, *zešlé* upravujeme na *vzešlé*.

Zastaralou dobovou normou předpisovaný způsob psaní *podlé*, *vedlé*, *teprvé* upravujeme na *podle*, *vedle*, *teprve*, u infinitivů typu *nesti*, *použiti*, *zakryti* délku naopak vyznačujeme.

V kvantitě zachováváme všechny zvláštnosti textu, jako *podivaná*, *lítujem*, *návštevěnka*, *úsměvavý* a podobně; ponecháváme kolísání *čamára* — *čamara*, *kníha* — *kníha*, *konštitucí* — *konštituci*, *rovnoprávnost* — *rovnopravnost*, v *močálech* — v *močalech*. Vedle *dáma* necháváme 7. množ. *damami* (374, 9), kde jde o pádové krácení kvantity.

Délku vyznačujeme ve slovech cizího původu, jako *flámský* m. *flamský*, *parádovalo* m. *paradovalo*, *cigáro* m. *cigarro*, *lóže* m. *lože*, *flór* m. *flor*, *móda* m. *moda*. Nerudův dvojí nominativ *frase* — *frasí* přepisujeme *fráze* — *frazí*, vyznačujeme tedy délku jen u tvaru *fráze* (ve všech pádech). Kde výslovnost neznáme; ponecháváme tištěnou podobu slova (*manevrovati*).

Ve slovech cizího původu, u nichž Neruda zachovává původní pravopis, ve shodě s dnešní normou transkribujeme a zjednodušujeme, zvláště u slov francouzského původu, která jsou nám dnes běžná. Tak píšeme *žurnalista* m. *journalista*, *žoviální* m. *jovialní*, *byrokratický* m. *bureaokratický*, *malér* m. *malheur*, *režisér* m. *regisseur*, *šarže* m. *charge*, *šampaňské* m. *champagnské*. Tam, kde Pravidla připouštějí a kde se vyskytuje obojí tvar, jako *lorgnon* — *lorňon*, ponecháváme Nerudovo *lorgnon*. V původní podobě necháváme slova méně obvyklá jako *billeteur*; *balanzovat* (jediný doklad na str. 95, 12) přetiskujeme jako *balancovat* (pravděpodobná výslovnost).

Zachováváme kolísání typu *oslňuje* — *oslňuje*, dále neměkčíme koncové hlásky typu *přípověď* (= *rčení*). I když nemáme rukopisy statí do tohoto svazku zařazených, přesvědčujeme se studiem jiných rukopisů, že Neruda psával škrť nad *-t*, takže sazeči četli někdy *-ť* místo *-t*; tak se dostaly do tištěného textu (novin a časopisů a potom i knižních souborů) chyby, které třeba opravit. (Viz níže.)

Psaní velkých písmen řídíme dnešní normou v textu českém i německém, píšeme proto *Národní divadlo* m. *národní divadlo*, *jde-li* o instituci. Tam, kde autor německé slovo skloňuje českým způsobem, neměníme malé písmeno, na př. *je-li* „*sprachenzwang*“ *opravdu* „*sprachenzwangem*“. Na str. 162, 31—32 ponecháváme velká písmena, autor chtěl v českém textu napodobit německý pravopis (*staroněmecké tance Rejdováka, Řezanku*...). Interpunkci Nerudovu zachováváme, avšak doplňujeme často chybějící čárku před *ale*, *aby*, *abych*, *avšak*, *když*, *i když*, *nýbrž*, *že*, dále před *jak*, *jako*, *jde-li* o větu vedlejší, před *jako na př.* a před vytýkacím, odporovacím a připouštěcím *a to*, *a přece*, *a byt*. Oddělujeme čárkami věty vložené a klademe čárku za *Ano*, které stojí v čele věty a vyjadřuje zesílený souhlas nebo podivení, nikoliv však za *Ano*, které má stupňovací význam. Naopak odstraňujeme čárku před *a*, *jde-li* o prostý poměr slučovací, a před *nebo* ve smyslu rozlučovacím.

Spojovací čárku u tvarů *stěhování-se*, *bylo-by* odstraňujeme, do tvarů jako *nezabijuli* ji přidáváme.

Na str. 100—107, kde je přetisk selské kroniky Hodkovy, neupravujeme tolik jako v textu Nerudově a ponecháváme všechny starobylé rysy textu.

Tiskárna z technických důvodů místo časopiseckého textu tučného použila proložené kursivy. (Obyčejný text proložený i kursiva převzaty beze změny.) Nadpisy byly upraveny jednotně, takže z dílčích hesel, uváděných na začátku feuilletonů v závorce, se staly nadpisy bez závorek.

Jiné vydavatelovy úpravy textu:

- 11, 6 I co mně je *po tom!* m. potom
60, 27 jak zemi naší svornosti třeba m. svorností; čárka asi omylem podle *naší*
70, 30 *Sängerfürst* m. Saenge fuerst; z Menších cest je jasné, že jde o vynechané *r*. Další důkaz (Vom Sängerfürsten) je ve feuilletonu Prager Morgenpostu č. 264, 24. 9. 1861.
82, 7 země zplodila *lidi*, lidé zplodili m. zplodila lidé; pravděpodobně anticipace tvaru *lidé*. Nepřímým důkazem, že jde o sazečovu chybu, jsou Nerudova slova v našem svazku České divadlo II, str. 48.
82, 31 Německé časopisy jsou rozhoršeny m. rozhoršení.
87, 17 Prušáci m. Prušaci
87, 29 vtípu m. vtípu
88, 13 kdyby se *to* ale divadelní ředitel dozvěděl, měl by jej okamžitě vyhnat m. kdyby se jej... (anticipace tvaru *jej*)
92, 37 referent o kloboucích m. kloboucích
110, 6 vynikající m. vynikajicí
110, 10 každý práci jejich (pánů) uznává m. jejich
110, 12 oněch m. oných
119, 23 v nějaké řeči, již nerozumím m. již
122, 7 Gutsmutsa m. Gutsmutha
142, 8 tábority m. Tabority
165, 8 a Němcům zároveň neubližili. *Ti to* nechtějí uznat m. Tito
246, 6 slova, jakáž napsal... ( ) : „Daleko...“ m. ( ) : „Daleko...“
248, 18 dopustil; hloupý písálek m. dopustil, hloupý (kvůli zřetelnosti)
271, 31 kdykoliv se *blámne* m. bude se blámne (sazeč vysázel navíc *bude*, které v téže větě dvakrát předcházelo).
296, 21 pišící m. pišící
298, 1 věhlašáctí m. věhlasáctí; sjednoceno vzhledem k substantivu *věhlašák*
311, 19 *zpohodlněly* m. z pohodleněly; narážka na pohodu, lenivost a pohodlnost
317, 23 *vzmáhá* se slunečně bílý den m. vymáhá; sazečovo chybné čtení písmene *z* v rukopise
360, 32 kázání m. kázání
Tam, kde sazeč chybně četl Nerudův škrť nad *-t*, dosazujeme náležité tvary: *herectvo* m. *herečtvo* (88, 21), *odnárodnělost* m. *odnárodnělost* (97, 27), *roztrušovat* m. *roztrušovat* (119, 15), *část* m. *časť* (168, 24), *obětovat* m. *obětovat* (175, 4), *tvárnost* m. *tvárnosť* (211, 27), *soustrast* m. *soustrasť* (230, 21), *pověst* m. *pověšť* (269, 32).